

ПОМІЖ МОВ

І КУЛЬТУР

Методологічний еклектизм
і міждисциплінарність
сучасного мовознавства

ЗМІСТ

МОВОЗНАВЧА ПЕРЕЯСЛАВЩИНА

(вступне слово ректора, академіка Коцура В. П.).....

РОЗДІЛ I. ТРАДИЦІЙНЕ МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІНГВІСТИКА ПОСТМОДЕРНУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ СІМБІОЗ .....

Борисова Н. Когнітивна метафора в художньому тексті.....

Деменчук О. Стратегії і перспективи моделювання семантики мовних
одиниць.....

Коростенски Й. О некоторых факторах когнитивных процессов и их
отражении в языке (языковые рефлексии по линии слуховых ощущений) ...

Костик Є. Лінгвістичні особливості увиразнення художнього мовлення
казки.....

Приходько Г. Семантико-прагматичний аспект вивчення оцінки .....

Романова Н. Лексичні запозичення нововерхньонімецького періоду як
емотивний маркер: семантичний аспект.....

Швець Т. Текст як відображення індивідуально-авторської художньої карт
світу (на матеріалі твору Ф. Стендаля «Червоне і чорне») .....

РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЧНА ЕКЛЕКТИЧНІСТЬ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ, ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ, ЛІНГВОДИСКУРСОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИКИ .....

Баландіна Н. Образ газети в мовній свідомості.....

Бацевич Ф. В якому сенсі художні мовленнєві акти є вторинними і
перформативними? .....

Галинська О. Від лінгвокультурології до лінгвосинергетики: динаміка
термінів «інтертекстуальність» та «інтертекст» .....

Заболотна Т. Гендерні особливості вживання компліменту.....

Колесник О. Концепт-універсалія ДРУГ у мові та міфі: універсологічно-
лінгвокультурна розвідка.....

Кучеренко І. Концептосфера твору Шолом-Алейхема «Хлопчик Мотл» .....

Летючая Л. Усеченные пословицы: когнитивный и
лингвокультурологический анализ.....

Мамедова А. Концепт «Фауна» как составляющая мегаконцепта «Природа»
в немецких народных пословицах.....

Мізін К. Методологічні «слабини» лінгвокультурології на тлі поширення
лінгвопрофанації, лінгвоекпігонства та лінгвонарцисизму .....

Потапенко С. Междисциплинарные подходы в лингвистике: когнитивная
медиа-риторика .....

Склярєнко О. Німецький політичний дискурс та концепт
«ДЕМОКРАТИЕ» .....

Славова Л. Методологічні засади зіставної політичної
лінгвоперсонології .....

Швець Н. Антропоцентричні моделі фразеологічних номінацій
з компонентами-іхтіонімами (на матеріалі твору Ф. Шлегеля «Стефан Целі») .....

**КОНЦЕПТ-УНІВЕРСАЛІЯ ДРУГ У МОВІ ТА МІФІ:
УНІВЕРСОЛОГІЧНО-ЛІНГВОКУЛЬТУРНА РОЗВІДКА**

Увага сучасного мовознавства до феноменів концептуального та лінгвокультурного планів [11; 15], а також тенденції до здійснення інтегративних універсологічно-орієнтованих студій [5; 7] дозволяють здійснити багатоаспектний аналіз вербальних репрезентацій процесів і явищ, дотичних до формування і функціонування різноманітних образів світу. Ми розглядаємо процеси концептуалізації світу й творення відповідних вербальних конструктів як багатовимірні енерго-інформаційні взаємодії, що поєднують вихідну ірраціональну аксіоматику (базові міфологічні оператори як контейнери матриць первинної конфігурації світу "за замовчанням") та раціональні (ментальні, мовно-мовленнєві, практично-діяльнісні та ін.) засоби проектування бажаних станів речей у світі / світах [6]. При цьому низка феноменів вербального і концептуального плану виявляються своєрідними відносними універсалиями, що демонструють інваріантний характер на рівні семіосфери та варіативні ознаки в етноспецифічних картинах світу.

У контексті фундаментальних трансформацій цивілізаційного масштабу, поєднаних з екологічною кризою та проблемою виживання *homo sapiens* як виду, військовими конфліктами, домінуванням споживацької економічної моделі (й відповідного типу світогляду значної частини людства) відбувається переосмислення змісту базових концептів сфери аксіології семіосфери. Зокрема, відзначимо доволі широкий спектр смислів, породжуваних номінаціями концепту ДРУГ, що в сучасних лінгвокультурах співвідносяться як з традиційним позитивно маркованим набором уявлень про відповідного денотата, так і з нейтральним "редукованим" уявленням про особу зі списку контактів індивіда у певній соціальній мережі, або з низкою суміжних і переосмислених понять типу *friendly fire* (військ.), *friendly bounce* (спорт.), *user-friendly* (комп'ют.) та ін.

У традиційному розумінні ДРУГ є суб'єктом міжособистісних стосунків, що отримує набір певних характеристик з боку іншого учасника / учасників цих відносин, що ідентифікуються як "дружба". У свою чергу, остання розглядається як комплекс відносно типізованих взаємодій між суб'єктами, що включають позитивні ціннісні, статусні, рольові відносини, емоційні ставлення й поведінкові моделі, спрямовані на самопідтримку, саморегуляцію та розвиток у просторі міжсистемних відносин різних

масштабів. У смисловому просторі певної картини світу (міфологічному просторі, семіосфері етносу, картині уявного світу тощо) ДРУГ і ДРУЖБА сприяють здійсненню базових квестових сценаріїв, до яких залучений індивід, а також (здебільшого) позитивно впливають на зміни станів речей у такому світі. Утім, зміст зазначених понять доволі часто є розмитим, оскільки необхідна для актуалізації змісту концепту зовнішня позитивна аксіологічна оцінка виявляється амбівалентною або неможливою. Відповідно, у формально-логічному вигляді ДРУГ постає учасником типових ситуацій (Див. Рис.1).

Відповідні міжособистісні відносини розглядаються як прояв резонансу ω , що виникає на ґрунті подібних онтологічних (а), функціональних (б), аксіологічних (с), просторово-темпоральних (д) характеристик суб'єктів, їхніх соціальних ролей, приписаних / альтернативних / субкультурних ролей, прагматичних орієнтирів тощо. З огляду на суб'єктивність і абстрактність таких відносин, а також на уявлення про міжособистісні стосунки як енергообмін, задля інтерпретації резонансу, що виникає між суб'єктами у соціальних взаємодіях, дозволимо собі метафоричну екстраполяцію класичної формули $\omega = \frac{1}{\sqrt{LC}}$, яка описує резонанс струмів [1; 18].

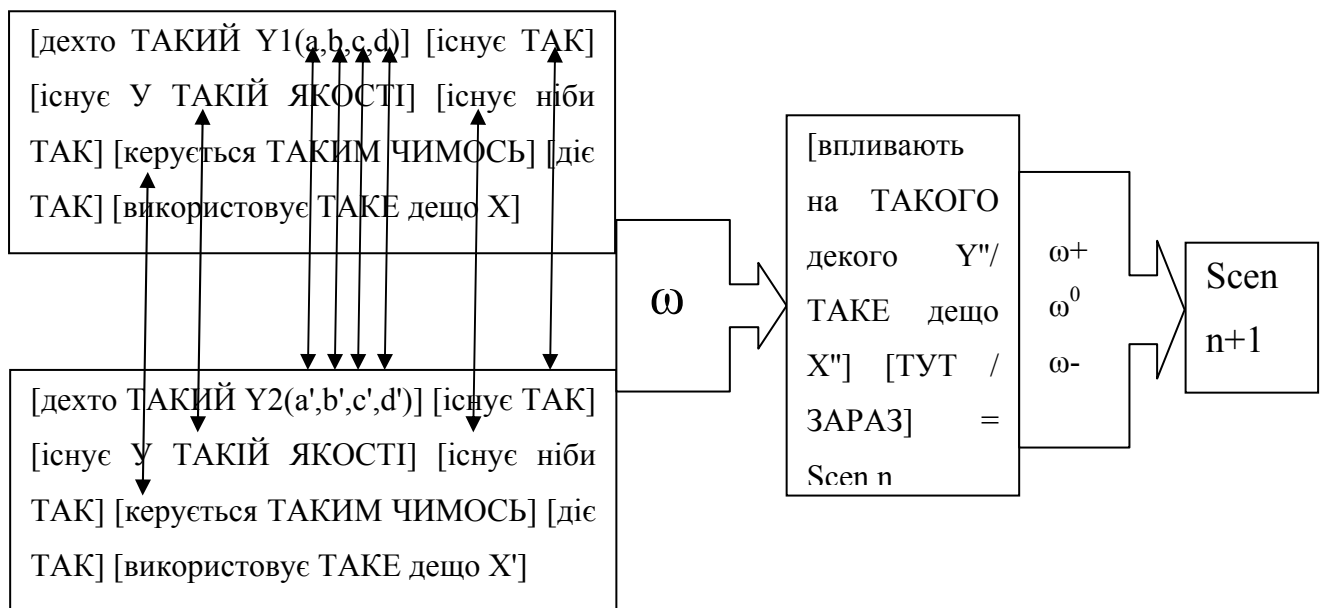

Рис.1. Концепт ДУРГ у сценарних взаємодіях

Відповідно, проведемо такі аналогії. Індуктивність L розуміється як коефіцієнт пропорційності між перлюкутивно вдалими (завершеними в ході супутніх певним сценаріям і фатично-позитивними) дискурсивними інтеракціями, що розгортаються у "замкненому контурі" відносин між друзями та "повним потоком", тобто, фрагментом картини світу спільноти (проявленим у відповідних аксіологічно забарвлених дискурсивних зразках), з якими зазначений "контур" стикається. У свою чергу, "ємність" C є

характеристикою провідника (набором характеристик мовної особистості), а саме, його здатність накопичувати (у більш широкому розумінні - інтерпретувати й трансформувати) інформацію як основу власної картини світу. Наведені екстраполяції є можливими з огляду на універсальність механізмів взаємодій систем різної природи, однак, демонструють обмеженість раціоналістичного аналітичного підходу до наукового дослідження, адже адекватний інструментарій виміру та інтерпретації подібних даних відсутній. У цьому випадку ми ведемо мову про ірраціонально-раціональне пізнання, в якому ω постає результатом ірраціонального осягнення для відповідних суб'єктів та "апостеріорною абстрактною константою" для дослідника-інтерпретатора. Власне ж резонанс ω є підґрунтям комплексів аксіоматичних операторів (мікро-міфології), що визначають механізм узгодження компліментарних систем і траєкторії їхньої взаємодії з іншими системами та кластерами систем.

У внутрішній формі імен зазначеного концепту закодовані мікротекстові програми міжособистісної взаємодії, що реалізуються з різним ступенем варіативності у смисловому полі картин реального та уявних світів, міфологічного простору, світів-симулякрів тощо і розглядаються як концептуалізований корелят вказаного ефекту резонансу. Так, да. *freond*, дпівн. *frændi*, ддан. *frynt*, дфриз. *friund*, нід. *vriend*, свн. *friunt*, н. *Freund*, гот. *frijonds*, а. *friend* < герм. **frijand-* "друг, коханець" < і.є. **prij-ont-* "той що любить" / і.є. **prij-a-* "дорогий, любий" < і.є. **pri-* "любити" (пор. укр. *приємний, приятель*, пол. *przyjaciel*, вал. *rhydd* "вільний") [16].

Значення "прихильність", співвіднесені з основами дієприкметника, гіпотетично, пов'язані з семою "свобода" ("прихильність / любов як наслідок можливості здійснити власний вибір, не бути обмеженим у чомусь у відносинах"), асоційованої з тими ж герм. **frija-*, **frijōn-*, **friðu-*, **frijjō* "вільний, любов", пор.: гот. *frī-s* "вільний", *frijōn* "любити" (*frijōnd-s* "друг"), дпівн. *Frigg* "ім'я дружини Одіна", *fria* "звільняти", *frjā* "любити", *frið-r* "любов, дружба", *frīð-r* "вільний, впевнений", норв. *fria*, *fred*; дшв. *fria*, *Frigg*, шв. *frid*, *fred*, ддан. *fri* "звільняти", дан. *fred*; да. *frēo*, *frī* "вільний, необмежений", *frēo* "шляхетна жінка", *frēon*, *frēogan*, *frīgan* "любити, одружуватись", *frið*, *friðu* "згода, мир, безпека", а. *free*; *frith*, *friend*; дфриз. *frī*; *friūnd*, *friōnd*; *frīehan*, *frīohon*, *frjā*, дсакс. *frī* "вільний", *frī* "шляхетна жінка", *friehan* "одружуватись, привертати", *frithu* "мир", *friend*; снід. *vrī* "шляхетний"; нід. *vrij*; *vriend*, *vrind*, снн. *vrī*, *vrīen* "одружуватись, привертати", двн. *frī* "вільний", *Frīja*, *fridu* "мир, безпека, огорожа", свн. *vrī* "не зв'язаний, не впійманий, вільний", н. *frei*, *Freun*, *Friede*. [9, с. 194 -195]. Пор. також кельт. *riar* "бажання, задоволення" < **prijard* < і.є. **pri-* [19. с. 290-291], що дозволяє реконструкцію смислів [друг] < [рівноранговий суб'єкт, взаємодія з яким є приємною / комфортною] < [рівноранговий суб'єкт, взаємодія з яким не обмежує існування / забезпечує варіативність форм буття і способів діяльності].

Подібний комплекс асоціацій пов'язаний з герм. **wanēn*, **winja-z*; **wunan-* **wunskō*; **wunjō*, **wunēn-* *vb.*; **wanjan-* "бажання, любов, друг":

дпівн. *vin-r* "друг", *una* "бути задоволеним", *van-r* "звичний", *venja* "звикати, привчати", гот. *un-wunand-s* "ображений", норв. *vin, van, una, venja*, дшв. *ōsk, ūsk*, шв. *vän, van, una, vänja*, ддан. *ūsk*, дан. *ven; van; vane*, да. *wine* "друг", *wynn* "задоволення, спокій", *wīsc-* "бажання", а. *wean*, дфриз. *wenia, wenna*, дсакс. *wini* "друг", *wunnia, wennian*, снід. *wensc, wonsc, wunsc*, нід. *wens*, снн. *wunsch; wunne; (ge)wennen*, двн. *wini* "друг", *wunna* "спокій, мир, насолода", *wunsc* "бажання", свн. *win(e)* "друг, любчик", *wunne, wünne* "бажання, задоволення, дещо найкраще", н. *Wunsch, Wonne* [23]. Пор. також кельт. *fine* "плем'я, родичі", лат. *Venus*, а. *venerate*, снскр. *van* "любов" [19, с. 173] < і.е. *uen-, uenə-* "любити, мати спокій" [20, с. 1146]. Відзначимо також типологічну паралель кельт. *caraid* "друг", ірл., дірл. *cara* "любов", *carim, caraim* "я люблю", вал. *caraf*, брет. *quaret*, гал. *carantus*, лат. *cārus* "любий, дорогий, дорогоцінний", кфмр., корн. брет. *cār* "друг", а. *care, charity*, та ін. [19, с. 71] < і.е. *kā- (kā-ro-)* "любити, вподобати" [20, с. 515].

Усвідомлення "дружнього" як "приємного / любого / бажаного", тобто, "сприятливого для системи та міжсистемних відносин" постає як своєрідна культурно-концептуальна домінанта у картинах світу європейських етносів, що відображається у внутрішній формі особових імен (закладеній життєвій програмі індивіда - див. [2]) - пор.: *Edwin* = да. *ead* "майно, багатство, радість" + *wine* "друг, захисник", *Erwin* = да. *ær* "давній" + *wine*, *Winfred* = да. *wine* + *fridu* "мир, злагода, друг", *Melvin*, да. *Mælwine* = да. *mæl* "порада" + *wine*, *Baldwin*, дфр. *Baldoin* = *bald* "хоробрий" + *wini* "friend", *Darwin* = да. *deor(e)* "любий" + *wine*, а також власне ім'я одного з принців Амберу у просторі відповідного уявного світу: *Corwin* = лат. *corvus* "ворон" + *wine*, що дозволяє інтерпретацію програми "мудрець" (з урахуванням символізму ВОРОНА як мудрої міфічної істоти), котру індивід реалізує в ході створення нової матриці світу як фінальної стадії квесту, позбувшись перед цим "старого досвіду" (вбивши ворона *Hugi* ~ дпівн. *Hugin*) [25].

Номінації романськими мовами демонструють подібну кореляцію смислів: фр. *ami*, ісп. *amigo*, іт. *amico* < лат. *amicus* "друг", що співвідноситься також з *amare* "любити, вважати щось приємним" < протоіт. **ama-* "оволодівати, хапати" ~ санскр. *amisi, amanti* "оволодівати", авест. **ama-* "сила нападу", гр. *omnūti* "клястися", *anomotōs* "під клятвою", але також дірл. *pamae* "ворог" [16].

Слов'янські номінації містять такі значення: укр *друг*, але *другий*, пол. *druh*, чес. *druh*, болг. *друг* "інший", *другар* "товариш", сербохорв. *друг, другар*, полаб. *draug* "інший", словен. *drug* "товариш", *drugi* "інший, другий" псл. *drugъ* "товариш, приятель" - спорідн. з лит. *draūgas* "супутник", *draūg, drauge* "разом, спільно", *sudrugti* "приєднатися", латис. *draugs* "товариш, колега", прус. *draugi-* "з"; гот. *gadrauhts* "воjak", *driugan* "воювати", двн. *truth* "громада, загін", *truhtin* "воєначальник", дісл. *drōtt*, да. *druht* "загін охоронців". Походження наведений кластерів мовних одиниць отримує декілька пояснень: (1) < і.е. **dhrugh-* (**dherough-*) "бути готовим, міцним" < **dher-* (2) < і.е. **dhreu-* / **dhru-* "міцний, тривкий, надійний, вірний", що

пов'язує ці одиниці з н. *trauen*, гот. *triggws*, дісл. *tryggr*, да. *getrywe*, днн. *triuwi*, двн. *gitriuwi* "вірний" (3) гіпотетично співвідноситься з дінд. *druh-* "ворожа демонічна істота". [3, Т.2, с. 134; 12, с. 131-132]. У той час як версії (1) і (2) видаються компліментарними з огляду на синонімію і.е. основ, які, гіпотетично, є іконічним втіленням варіантів певної референтної ситуації у первинній конфігурації омовленого світу, версія (3) демонструє діалектичну природу аналізованого явища, що типологічно суголосне іншим парам основ із табууючим розширювачем. Якщо у слов'янських номінаціях діалектична опозиція ДРУГ :: ВОРОГ закодована у полісемантичній семантиці основ мовних знаків, то в германських і романських мовах вона віддзеркалена на морфо-семантичному рівні, пор. да. *freond* < герм. **frija-* < **pri-* але да. *feond* "ворог, супротивник", а. *fiend* "ворожа потвора, демон, ворог", дсакс. *fiond*, снід. *viant*, нід. *vijand* "ворог", дпівн. *fjandi*, двн. *fiant*, гот. *fijands* < герм. **fjand-* "той що ненавидить, ворожий" < і.е. **pe(i)-* "завдавати болю"; ісп. *amigo*, лат. *amicus*, але. а. *enemu* "той хто відчуває ненависть, має намір скривдити" (XIII ст.) < дфр. *enemi, inimi* "ворог, супротивник, демон" < лат. *inimicus* "не-друг" = *in-* "не" + *amicus*. Загалом, зважаючи на "прихильність, любов" (від якої "один крок до ненависті") як основу дружби, відзначимо відповідні концептуальні й семантичні інверсії, що розгортаються у картинах світу / світів, у комунікативних просторах тощо, пор.: *I had thought of Luke as a good friend until fairly recently - up until the time I learned that he had killed my Uncle* [26, с. 5].

Смисли, що розвиваються з наведених вище вихідних сем, становлять ядро поля взаємодії між ДРУЗЯМИ, є наслідками розгортання типових сценаріїв, у яких проявляються та резонують певні людські якості. Прототипні та стереотипні уявлення про ДРУГА є основою значної кількості прецедентних текстів і феноменів культури, створюваних у різні історичні періоди, переважна кількість котрих є позитивно забарвленими (зокрема, див. тексти пісень типу "*Friends will be friends*" (Queen), "*All for one*" (B. Adams), "*Brothers of Metal*" (Manowar) та ін.). Концептуалізовані універсальні й етнокультурно забарвлені сценарії за участю концепту ДРУГ віддзеркалено у прецедентних текстах на зразок таких паремій:

ДРУГ - СУБ'ЄКТ РІВНОРАНГОВИХ ВІДНОСИН: *amicitia aequalitas* "дружба - це рівність" Корж241, *anima una* "єдина душа" [8, с. 243], ДРУГА є компонентом синергетично організованого кластеру, складники якого мають спільні "налаштування", що резонують; *communia esse amicorum inter se omnia* "у друзів усе спільне" [8, с. 243] - системи використовують спільні ресурси, *eadem velle atque eadem nolle ea demum est vera amicitia* "одного й того ж прагнути і одне й те ж відхиляти - ось у чому полягає справжня дружба" [8, с. 244] - спільні орієнтаційні "налаштування систем", в тому числі зближення особистісних міфологічних просторів як контейнерів аксіологічних аксіом, що визначають конфігурацію відповідних картин світу.

ДРУГ - ЧАС *amicitias immortals esse oportet* "дружба повинна бути безсмертною" [8, с. 241], *amicitiae immortals, mortals debent esse* "дружба повинна бути безсмертною, а ворожнеча - смертною" [8, с. 241] - сприятливі

резонансні відносини уявляються як майбутній досвід у позитивно проєктованому варіанті світу;

ДРУГ - ДОПОМОГА: *amicus certus in re incerta cernitur* "вірний друг пізнається у біді [у непевності]" [8, с. 241] - відображає компенсаторний механізм взаємодії компліментарних систем, здатних до самоорганізації;

ДРУГ - ПРОБЛЕМА: *amicus cum vitiis ferendus* "друга слід терпіти з його недоліками" [8, с. 242] - відображена як діалектична сутність ДРУГА, так і динамічне балансування між орієнтацій ними полюсами у картинах світів, *amicus incommodus ab inimico non differ* "непутящого друга не відрізниш від ворога" [8, с. 242];

ДРУГ - ЛИЦЕМІРСТВО: *donec eris felix, multos numerabis amicos, tempora si duerint nubile, solus eris* "доки ти будеш щасливий, у тебе буде багато друзів; коли ж настануть похмурі часи, ти залишишся самотнім" [8, с. 244], *dum fervet olla, vivit amicitia* "доки кипить юшка, квітне дружба" [8, с. 244], *hominus plenum, amicis vacuum* "людей багато, а друзів немає" [8, с. 245], *inimici sepmter verum dicunt, amici nunquam* "вороги завжди кажуть правду, друзі - ніколи" [8, с. 245] - відзначимо каузативну інверсію як варіант багатовимірних взаємодій систем, а також "оксиморонний" характер понятійних констант-орієнтирів;

ДРУГ - ЦІННІСТЬ: *amicus diu quaeritur, vix ivenitur, difficile servatur* "друга довго шукають, ледве знаходять, і важко його зберегти" [8, с. 242], *amicum perdere est damnorum maximum* "втратити друга - найбільша з втрат" [8, с. 243], *amicus verus rara avis* "справжній друг - рідкісний птах" [8, с. 243].

Генеза вказаних смислів та їхня трансформація розглядаються як послідовність типових стадій поступу відкритих систем, підпорядкованих каузативно-еволюційній логіці (Рис. 2а): "формобудова" (1), "взаємодія" (2), "управління" (3), "синтез" (4) (Рис. 2а.). На етапі (1) відбувається "взаємне налаштування" систем на основі резонансу як наслідку попереднього досвіду й взаємодії; на етапі (2) системи залучені до обопільно релевантних сценаріїв та здобувають подальший досвід, змінюють власні характеристики; на етапі (3) відбувається "ірадіація" моделі відносин систем, здатних до саморегуляції та самопідтримки, у полі взаємодій більшої кількості систем при розгортанні кластерів сценаріїв, загальна динаміка яких та ситуативно-ієрархічна організація визначаються внутрішньо-системними зв'язками між ДРУЗЯМИ; на етапі (4) попередньо здобутий досвід спричиняє еволюційну трансформацію суб'єктів, які перебувають у синергетичних відносинах (або дезінтеграцію неефективних моделей діяльності й поведінки та втрату відповідного статусу). Зауважимо, що злам "дружніх" міжсистемних відносин можливий на будь-якій стадії, якщо ситуативно домінуючі властивості систем стають неузгодженими й замість резонансу спричиняють інтерференцію, перетворюються на чинник ентропії одна для одної та, відповідно, перешкоджають успішному розгортанню сценаріїв (звідси уявлення сутність ДРУЖБИ як соціального симулякру, а також про шкідливий вплив ДРУГА або його неадекватні якості: *Afhvarf mikit // er til ills vinar, // þótt á brautu búi, // en til góðs vinar // liggja gagnvegir, þótt hann*

sé firr farinn. "Далекий шлях до поганого друга, хоч його подвір'я поруч; до доброго друга шлях прямий, хоч живе він далеко" [17, 34].

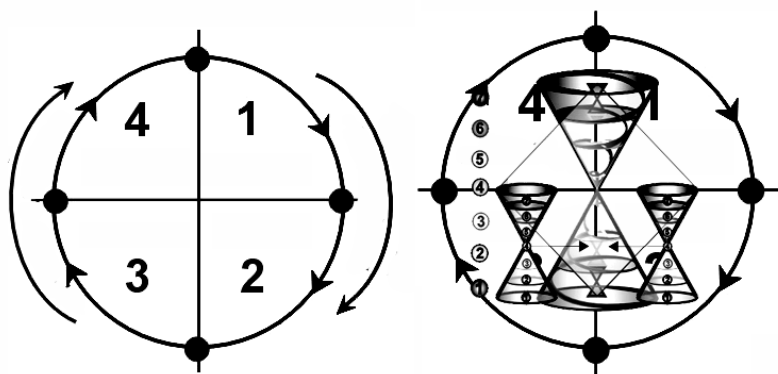

Рис. 2а. Етапи поступу відкритої системи

Рис.2б. Трансформації ЛЮДИНИ у полі національної лінгвокультури

Породжувані комплекси смислів, пов'язані зі змістом концепту ДРУГ, дозволяють реконструкцію кількох базових ієрархічно співвіднесених іпостасей відповідного референта (у контексті універсальної моделі ЛЮДИНИ як відкритої системи [7], Рис. 2б), еволюційна зміна яких визначена логікою нелінійних причинно-наслідкових зв'язків між указаними стадіями. При цьому залучений до аналізу мовний матеріал віддзеркалює "діахронійно-синхронійний" підхід до розгляду семіосфери як феномену з квантовою природою.

На "фізичному" рівні (1) ДРУГ є партнером у сценаріях практичного, переважно локального характеру, навіть при включенні суб'єкта до відносин на рівнях (4) і (5) домінантою може залишатись "спільний матеріальний ресурс": *goldwine gumena* "злато-друг людей" [14, 1171, 1476, 1602], *Vápnun ok váðum // skulu vinir gleðjask; // þat er á sjálfum sýnst* "Зброю та одяг даруй друзям - то тішить їхній погляд" [17, 41].

При цьому "другом" виявляється ситуативний партнер у сценарії: *Nasz koźlorogi przyjaciel wypełnia w Dolinie Kwiatów szczególną misję*. [22, 188], або ж метафорично переосмислений "супутник", системний "компліментаризер", що впливає на її функціонування: *boet creu boet agheu eu kyweithyd* "нехай кров, нехай смерть будуть їм супутниками" [13, 162].

На "психоемоційному" рівні (2) прояви емпатії забезпечують резонанс у спільних переживаннях, взаємний позитивний емоціогенний вплив, що компенсує певні протиріччя та незручності у міжособистісних відносинах: *Tym razem to Jaskier, twój kumpel, ta powsinoga, ten truteń i nierób, ów kapłan sztuki, świecąca jasno gwiazda ballady i miłosnego wiersza. Jak zwykle opromieniony sławą, nadęty jak świński pęcherz i śmierdzący piwem. Chcesz się z nim widzieć? — Oczywiście. Przecież to mój przyjaciel*. [22, с.152], *vann ry goll bvyeit gvaed hir uch eneit* "там, де все було втрачено, сповнений болю плач над другом" [21, 12].

"Ментальний" рівень (3) відображає резонанс на ґрунті подібності підходів до обробки й інтерпретації вхідних сигналів (пізнання і концептуалізації світу),

що породжує відносно подібні структури знань про стан речей у комфортному для обох суб'єктів світі (уявній реальності), що, зокрема, дозволяє вести мову про друга як ПОРАДНИКА: *Oto waleczny druid Myszowór, który, jak ja, jest przyjacielem i doradcą króla Brana* [22, с. 118]; У статусі ДРУГА може опинитись абстрактна сутність: *því at óbrigðra vin // fær maðr aldregi // en mannvit mikit* "Нема надійнішого друга, ніж життєва мудрість" [17, 6].

ДРУГОМ може бути й неживий предмет, осмислення якого як друга ґрунтується на його фізичних характеристиках (рівень 1), позитивних емоцій, що виникають у суб'єкта при користуванні предметом (рівень 2), іпостасі предмета як статусного маркера (рівні 4 і 5), що усвідомлюються суб'єктом (власне рівень 3), пор.: МЕЧ: *þe mec giðwinum gretan dorste* "хто воюватиме супроти мене з друзями-воїнів" [14, 2735], *swæð, he þone giðwine godne tealde, // wigcræftigne*, "сказав, що того "друга-у-битві" добрим вважає, вправним у битві" [14, 1810-1811].

Резонанс на "соціально-адаптивному" рівні (4) ґрунтується на визнанні суспільною групою або її представниками певних досягнень суб'єкта, що забезпечують його очікуваний статус, ресурси для подальшої діяльності, ментальний та емоційний комфорт, сприяють виконанню ним відповідних сценаріїв: *Przyjaciel Geralta, trubadur Jaskier* [22, с. 38], *Hail, Elf-friend!* 'he said, bowing to Frodo. 'Come now with your friends and join our company!' [24, с. 110], *wine min Beowulf* [14, 457, 1704], *Heorot innan wæs // freondum afylled* "Хеорот був заповнений друзями" [14, 1017-1018], *I am a sorcerer. I am Merlin, son of Corwin of Amber and Dara of the Courts of Chaos, known to local friends and acquaintances as Merle Corey* [26, с. 1].

Іпостась ДРУГА на "міжколективному (комунікативному)" рівні (5) - пов'язана з концептом ВІДДАНІСТЬ, адже на цьому рівні ДРУГ включений до мережі різнорангових соціальних, професійних, міжетнічних та ін. відносин: *Vin sínum // skal maðr vinr vera, // þeim ok þess vin* "слід у дружбі бути вірним другові і другом для його друзів" [17, 43], *and though all the mighty elf-friends of old, Hador, and Húrin, and Túrin, and Beren himself were assembled together your seat should be among them.* [24, с. 326], *wine Scyldinga* "другові Скільдінгів [королю]" [14, 170, 2026], а кореляція ДРУГ - ВОЛОДАР виходить за межі виключно матеріального плану і розкриває роль ВОЛОДАРЕЯ як багатоаспектного ЛІДЕРА: *freawine folca* "друг свого народу" [14, 2429], *feasceaftum freond* "друг для знедолених" [14, 2393].

На "ціннісно-орієнтаційному" рівні (6) резонанс виникає на основі подібності концепцій та ціннісних настанов, при чому активований аксіологічний сегмент в епістраті змісту відповідного концепту постає тригером низки сценаріїв на рівні індивідуальних, колективних і міжколективних взаємодій, пор. *Stregobor to twój przyjaciel? — Nie. — To upraszcza sprawę.... — Stregobor jutro umrze* [22, с. 92], *By ratować przyjaciela, zrobiłbyś dla mnie wszystko i bez czarów, zapłaciłbyś każdą cenę...* [22, с. 231]; *selre bið æghwæm // þæt he his freond wrece, þonne he fela murne.* "Здається, за друзів краще помститись, ніж марно їх оплакувати" [14, 1384-1385], *Gif him*

þonne Hreþric to hofum Geata // gepinged, þeodnes bearn, he mæg þær fela // freonda findan; "Якби ваш Хредрік приїхав до володінь Гаутів, син володаря, то напевне знайшов би тут своїх друзів" [14, 1836-1838].

Ціннісно забарвлені взаємодії між ДРУЗЯМИ і колективами ДРУЗІВ, що здійснюються у рекурентних сценаріях різних рівнів, дозволяє вести мову про здійснення масштабного "квесту", орієнтованого на фундаментальну зміну конфігурації світу, при чому суб'єкти цього квесту перебувають у понятійному (енерго-інформаційному) полі, що корелює з поняттям "духу нації".

Нарешті, на "світоглядному / семіосферному" рівні (7) у якості ДРУГА може виступати надсистема (фрагмент САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ, БОЖЕСТВО тощо), чия програма є сприятливою для поступу системі їхніх підсистем, наприклад: *Wurd oft nered // unfaegne eorl, þonne his ellen deah* "Доля часто рятує [не приреченого] вождя, якщо він хоробрий" [14, 753-574], *nefne him witig god wurd forstode* "якби мудрий бог не відвернув їхню долю" [14, 1056].

Таким чином, ДРУГ є концептуальною універсалією, віддзеркаленою засобами мов європейських етносів. ДРУГ розуміється як система (найчастіше біовітальної природи), різнопланові "налаштування" якої узгоджуються з комплексом відповідних базових параметрів системи-суб'єкта за механізмом резонансу, що перетворює її на сприятливий чинник у багатовимірних енерго-інформаційних взаємодіях і сценаріях за участю суб'єкта і уможливорює успішне розгортання відповідних квестів. На семантичному рівні ДРУГ корелює з поняттями "довіра", "відданість", "прихильність", "любов", "допомога", "матеріальна підтримка", які формують поле своєрідного вторинного "мікро-міфу", вихідного оператора у формуванні образів світу. Семантика основ імен концепту ДРУГ дозволяє інтерпретацію онтологічних характеристик відповідного денотата як системи, що здійснює сприятливий енерго-інформаційний вплив на свого синергетичного *vis-à-vis* під час спільної участі в обопільно релевантних сценаріях. Нелінійна причинно-наслідкова логіка таких взаємодій, з одного боку, розгортаються в ієрархічному (7 базових іпостасей) та синергетичному (4 стадії формування міжсистемних кластерів) вимірах, а з іншого, з огляду на ситуативне домінування певних властивостей суб'єктів, спричиняють діалектичні інверсії типу ДРУГ ↔ ВОРОГ.

Перспективним є розширення інвентарю складників міфологічного простору та універсологічний інтегративний аналіз їхніх мовних репрезентацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В. С., Бойко В. В., Видолуб Ю. Ф. та ін. Теоретичні основи електротехніки. – Т.1. – Усталені режими лінійних електричних кіл із зосередженими параметрами. – Київ : Політехніка, 2004. – 272 с.
2. Гнаповская Л. В. Лингво-когнитивные и лингвокультурологические характеристики английских антропонимов германского происхождения: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. / Гнаповская Людмила Вадимовна; К. : КДЛУ. – 1999. – 205 с.

3. Етимологічний словник української мови : В 7 томах / Укл. Болдирєв Р. В та ін. – К. : Наукова думка. – 1982 – 2006. – Т. 1–6.
4. Жаботинская С.А. Многозначность класса числительных в свете семантики лингвальных сетей / С.А. Жаботинская // *Studia Philologica*. – К. : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2013. – Вип. 2. – С. 4–11.
5. Кійко Ю.Є. Фрактальне моделювання інваріантно-варіантної структури медіа текстів у німецькій та українській мовах: Дис.... докт. філол. наук: 10.02.17, 10.02.21 / Кійко Юрій Євгенович; Київ, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2017. – 40 с.
6. Колесник О.С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури : Монографія / О. С. Колесник. – Чернігів : РВВ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2011. – 312 с.
7. Колесник О.С. Мова та міф у вимірі міждисциплінарних студій : Монографія / О. С. Колесник. – Чернігів: Десна-Поліграф, 2016. – 240 с.
8. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Из скарбниці античної мудрості: словник / Н. Г. Корж, Ф. Й. Луцька. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Вища школа, 1994. – 351 с.
9. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2010. – Т.1. – 610 с.
10. Поляков В. А. Универсология / В. А. Поляков – М. : Амрита–Русь, 2004. – 320 с.
11. Приходько А.М. Концептивна проєкція семантики / А.М. Приходько // *Studia Philologica*. – К. : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2013. – Вип. 2. – С. 11 – 16.
12. Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд. / Ред. О.Н. Трубачева. – Вып. 1. – М. : "Наука", 1974. – 214 с.
13. Arymes prydein fawg. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.maryjones.us/ctexts/t06w.html>
14. Beowulf . – [електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.sacredtexts.com/neu/ascp/a04_01.htm
15. Cameron L., Deidnan A. The Emergence of Metaphor in Discourse / Lynne Cameron, Alice Deidnan // *Applied Linguistics*. – # 27/4. – Oxford University Press. – 2006. – PP. 671–690.
16. Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by D. Harper. – [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com>
17. Havamal. – [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://etext.old.no/Bugge/havamal.html>
18. Kartashova E. Nonlinear Resonance Analysis. Theory, Computation, Application. – Cambridge University Press, 2010. – 223 p.
19. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. McBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.
20. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – Bern : Francke. – 1959. – 1183 S.
21. Prif gyvarch taliessin. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <https://aintnothingsacred.wordpress.com/2011/05/08/llyfr-taliesin-i/>
22. Sapkowski A. Ostatnie życzenie / Andrzej Sapkowski. – Warszawa : SuperNOWA, 1998. – 287 s.
23. StarLing database server / S. Starostin, G. Bronnikov, Ph. Krylov. – 1998-2012. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://starling.rinet.ru>
24. Tolkien J.R.R. The Fellowship of the Ring / J.R.R. Tolkien. – N.Y. : Ballantine Books, 2000. – 479 p.
25. Zelazny R. Courts of Chaos / R. Zelazny. – N.Y. : Doubleday Inc., 1978. – 183 p.
26. Zelazny R. Blood of Amber / R. Zelazny. – N.Y. : Arbor House, 1986. – 215 p.